

POZNÁVANIE A OCHRANA CHIROPTEROFAUNY V PODMIENKACH SPRÁVY SLOVENSKÝCH JASKÝŇ V ROKOCH 1995 – 2001

František Bernadovič

Vzťah pracovníkov sprístupnených jaskýň Slovenska k netopierom nebol nikdy negatívny. Ako užitočné živočíchy osobitnej biologickej a spoločenskej hodnoty patrili vždy k prirodzeným zaujímavostiam a chráneným vzácnostiam jaskynného prostredia. Zvýšenú pozornosť ich ochrane venuje Správa slovenských jaskýň od roku 1995 po zahrnutí tejto problematiky do oficiálneho programu činnosti organizácie. Po 8. auguste 1998, keď Slovenská republika pristúpila k Dohode o ochrane netopierov v Európe, sa táto ochranná činnosť ešte viac zintenzívnila. V predloženej správe sumarizujeme významnejšie aktivity Správy slovenských jaskýň po roku 1995.

ORGANIZAČNÉ OPATRENIA

1. V roku 1995 sa druhová ochrana živočíchov sprístupnených jaskýň zahrnula do štatútu organizácie a strategických cieľov rozvoja starostlivosti a ochrany sprístupnených a sprístupňovaných jaskýň v Slovenskej republike.

2. Zriadenie systemizovaného miesta jedného zamestnanca zaoberajúceho sa problematikou druhej ochrany živočíchov sprístupnených jaskýň (táto činnosť sa zatiaľ vykonáva v kumulácii s inou funkciou).

3. Zavedenie záznamových kníh o chiropterofaune jaskýň na jednotlivých prevádzkach jaskýň s výskytom netopierov (spolu 8 kníh).

4. Spracovanie zásad pre chiropterologickú činnosť v sprístupnených jaskyniach Slovenska (uverejnené v Metodických listoch č. 3, ktoré vydala Slovenská agentúra životného prostredia, Banská Bystrica).

MONITORING A VÝSKUM

1. Výskum a monitoring netopierov v dvojtyždňových intervaloch v Jasovskej jaskyni formou externej spolupráce (M. Fulín, Š. Matis).

2. Spravidla jednorazové sčítavanie netopierov v ročných intervaloch v ostatných jaskyniach členmi Skupiny pre ochranu netopierov na Slovensku (M. Uhrin, R. Lehotský, Š. Danko, J. Obuch, P. Pienčák).

3. Sčítavanie a monitoring netopierov v mesačných intervaloch vlastnými zamestnancami v Harmaneckej jaskyni (do roku 1999), ďalej v Bystrianskej jaskyni, Demänovskej ľadovej jaskyni a Demänovskej jaskyni slobody (J. Obrcian, J. Skalošová, M. Vrabcová, R. Hlavna, J. Knap, F. Bernadovič, D. Mičuch).

4. Podpora výskumu a monitoringu neto-

pierov v mesačných intervaloch vykonávaného vysokoškolskou L. Bobákovou v rámci diplomovej práce v jaskyni Domica, Dobšinskej ľadovej jaskyni a Harmaneckej jaskyni v rokoch 1999 – 2001.

5. Pokračovanie monitoringu a výskumu netopierov v jaskyni Domica, Harmaneckej jaskyni a Demänovskej ľadovej jaskyni od roku 2001 (L. Bobáková).

6. Zozbieranie a vyhodnotenie osteologického materiálu chiropterofauny z Demänovskej ľadovej jaskyne a Jasovskej jaskyne (J. Obuch).

VZDELÁVANIE VLASTNÝCH ZAMESTNANCOV

1. Vydanie informačno-náučnej príručky „Netopiere“ pre zamestnancov sprístupnených jaskýň SR v roku 1995.

2. Zahrnutie problematiky výskytu a ochrany netopierov do sprievodného slova sprievodcov v jaskyniach.

3. V programe odborných školení zamestnancov jaskýň vykonávaných raz ročne bola vždy zahrnutá i problematika ochrany chiropterofauny.

4. Na všetkých vedeckých konferenciách organizovaných Správou slovenských jaskýň

boli prednesené aj referáty venované chiroptero-faune.

5. Na všetkých prevádzkach jaskýň sa nachádza základná odborná literatúra o chiroptero-faune ako študijný materiál pre správcov a sprievodcov.

OSVETA

1. Vytvoril sa priestor pre chiropterológov a ochrancov netopierov na publikovanie príspevkov o netopieroch v časopise Správy slovenských jaskýň Aragonit (M. Uhrin, M. Fulín, J. Obuch, F. Bernadovič).

2. Inštalovanie informačných panelov o chiroptero-faune pri Jasovskej jaskyni, Bystrianskej jaskyni, Dobšinskej ľadovej jaskyni a jaskyni Domica. Ich priemerná ročná návštevnosť je spolu 160-tisíc turistov.

3. Inštalovanie samostatných informačných panelov o netopieroch ako súčasť náučných chodníkov k Harmaneckej a Belianskej jaskyni. Ich priemerná ročná návštevnosť je spolu 130-tisíc turistov.

4. Vyobrazenie a zmienka o netopieroch je aj na jednom z panelov náučného chodníka k Demänovskej ľadovej jaskyni, ako aj na jednom z náučných panelov pri jaskyni Driny. Ich priemerná ročná návštevnosť je spolu 110-tisíc turistov.

5. V brožúre Sprievodca náučným chodníkom k Belianskej jaskyni je samostatná kapitola venovaná netopierom a ich ochrane.

6. Obrazová a textová časť o netopieroch obsahuje aj brožúra Sprievodca náučným chodníkom k Dobšinskej ľadovej jaskyni.

7. Dvaja pracovníci úseku ochrany jaskýň vykonali viaceré prednášky o jaskyniach a netopieroch, najmä pre poslucháčov z radov školskej mládeže.

8. Vydanie populárno-náučnej publikácie Netopiere – tajomní obyvatelia jaskýň v roku 2000. Publikácia je určená najmä záujemcom spomedzi návštevníkov jaskýň, ale aj jaskyniarom a ostatným obdivovateľom prírody. Dostali ju všetky oblasťné skupiny a speleokluby Slovenskej speleologickej spoločnosti, vybrané múzeá, školy a knižnice, kde sa stretla s priaznivým ohlasom.

PRAKTICKÁ OCHRANA

1. Vyhотовilo sa niekoľko uzáverov vchodov do systémov sprístupnených jaskýň tak, že sa ponechali vletové otvory aj pre netopiere (Čertova diera pri Domici, Belianska jaskyňa a Bystrianska jaskyňa).

2. Údržbárske práce v podzemí sprístupnených jaskýň sa organizujú tak, aby sa minimalizovali rušivé vplyvy na spoločenstvo netopierov.

3. Vlastná speleologická strážna služba vykonáva 3- až 4-krát mesačne pochádzky zamerané na kontrolu zabezpečenia vchodov jaskýň v Demänovskej doline, ktoré sú okrem iného aj veľmi frekventovanými zimoviskami netopierov.

MEDZINÁRODNÉ AKTIVITY

1. V septembri 1996 zástupca Správy slovenských jaskýň predniesol na medzinárodnom mítingu sprístupnených jaskýň v maďarskom Aggteleku referát o chiroptero-faune, v rámci ktorého vyzval propagovať ochranu netopierov v tých členských jaskyniach Medzinárodnej asociácie sprístupnených jaskýň (I. S. C. A.), v ktorých sa tieto živočíchy vyskytujú.

2. Nadviazali sa kontakty s ochrancami netopierov vo Švajčiarsku (SSF), čiastočne aj v Nemecku a Rakúsku.

RÔZNE

1. Priebežne sa zhromažďuje odborná a populárno-náučná literatúra o netopieroch – naša i zahraničná, vrátane výstrižkov z tlače.

2. V prvej polovici roka 1998 sa uskutočnila v piatich jaskyniach anketa, zameraná na overenie znalosti a vzťahu vybranej skupiny návštevníkov k netopierom.

3. V budove Správy slovenských jaskýň je nainštalovaná nástenka so základnými informáciami o chiroptero-faune v sprístupnených jaskyniach na Slovensku.

4. Skompletizovala sa prednášková sada dia-
pozitívov o chiroptero-faune.

5. Pracovník úseku ochrany jaskýň vystúpil ako hosť v relácii Vitajte v televízii Markíza, pričom odpovedal na rozličné otázky týkajúce sa netopierov, vrátane ich ochrany.

6. Skvalitnil sa výklad sprievodného slova v jaskyniach vo vzťahu k netopierom a ich ochrane. V niektorých jaskyniach zaznamenávajú zamestnanci vlastné pozorovania a výsledky sčítavania netopierov do chiropterologických kníh.

Viaceré z uvedených aktivít, ktoré súvisia s výskytom, poznávaním a ochranou netopierov v podmienkach Správy slovenských jaskýň, prezrádzajú, že povinnosti vyplývajúce z Dohody o ochrane netopierov v Európe tu našli už v predstihu náležitú podporu a porozumenie. Ostáva iba veriť, že tomu tak bude aj v budúcnosti a netopiere budú v našich sprístupnených jaskyniach vždy nachádzať svoje tradične využívané spolahlivé a bezpečné úkryty.

Zamestnancom organizácie a ostatným externým spolupracovníkom, ktorí sa doposiaľ akýmkoľvek spôsobom podieľali na výskume a naplňovaní programu ochrany chiroptero-fauny sprístupnených jaskýň, patrí úprimná vďaka.